

Verdwijnt het spreekwoord?

Opdracht I:

Lees de fragmenten uit het artikel en onderstreep alle spreekwoorden die je tegenkomt. Schrijf er in de kantlijn bij of het een klassiek spreekwoord of een moderne variant is. Als het een modern spreekwoord is: welk klassiek spreekwoord zit erachter?

Fragment 1

Eens in de zoveel tijd hoor je weer dezelfde noodkreet: het spreekwoord is aan het verdwijnen! Die jongeren van tegenwoordig kennen geen uitdrukkingen meer. En het is bovendien allemaal Engels wat de klok slaat. En over klokken gesproken: als die jongelui ze al hebben horen luiden, weten ze niet waar de klepel hangt: ze verhaspelen en contamineren erop los. Uitdrukkingen, daar hebben ze ‘geen chocola van gegeten’!

Ik moet zeggen dat ik (27) het ergens wel herken. Uitdrukkingen gebruik ik wel, maar spreekwoorden eigenlijk alleen met een dikke knipoog: kijk mij eens oubollig wezen, haha! Zo’n afgezaagd spreekwoord onironisch gebruiken? Mij niet bellen. Maar toch. Verdwijnen uitdrukkingen echt als sneeuw voor de zon, of is de bezorgdheid erover een storm in een glas water?

Fragment 2

Een goed prompt

Er is meer reden tot hoop: hoewel spreekwoorden het imago hebben oubollig te zijn, poppen er toch regelmatig initiatieven op, vaak juist van jongeren, om nieuwe spreekwoorden te bedenken of de oude nieuw leven in te blazen. Vorig jaar nog startte de 24-jarige Babett Teijema het initiatief Nieuwespreekwoorden.nl, waarmee ze duizend nieuwe spreekwoorden wil bundelen in een boek. Bekijk je de inzendingen tot nu toe, dan zie je dat het veelal gaat om oude spreekwoorden en gezegden in een nieuw jasje. Dus niet ‘Een goed begin is het halve werk’, maar ‘Een goed prompt is het halve werk’: een knipoog naar AI-tools als ChatGPT.

De affoe

Dat soort initiatieven zijn vooral een leukigheidje – meer een ludieke actie dan een serieuze poging om de taal blijvend te beïnvloeden. Dat taalspel zie je ook op sociale media als TikTok, waar jongeren succes oogsten met guitige, hedendaagse varianten op spreekwoorden. Tom Lammerts bijvoorbeeld, met een serie video’s over spreekwoorden die ‘op de straat’ zouden zijn bedacht – met straattaalwoorden erin verwerkt dus. ‘Dat is de affoe in mijn glas die de barfie veroorzaakte’ – die ene slok die je deed overgeven, oftewel die spreekwoordelijke druppel die de emmer deed overlopen. Ook heeft hij een serie uitdrukkingen in gen-Z-stijl: verpest je iets, dan gooi je geen roet in het eten, maar koemelk in een havercappu.

Hier valt iets op: de spreekwoorden waarop gevarieerd wordt, lijken veelal juist de spreekwoorden te zijn die je nog weleens hoort. Precies de bekendheid met die vaste formules biedt dus ruimte om ermee te spelen. Het origineel kent iedereen immers al.

Welke moderne variant heb je gevonden en wat is veranderd ten opzichte van het origineel?

Opdracht 2: Maak je eigen 2.0-versie van een spreekwoord!

Je gaat een spreekwoord updaten naar een moderne versie. Een soort spreekwoord 2.0 dus. Blij met het resultaat? Dien jullie nieuwe spreekwoord dan in op de website www.nieuwespreekwoorden.nl en wie weet komt het ooit in het nieuw spreekwoordenboek terecht!

Hieronder staan vier herkenbare situaties waarbij iemand een spreekwoord gebruikt. Kies er één uit en maak er een 2.0-versie van. Wil je liever zelf een spreekwoord kiezen? Dat mag ook! Vraag je docent om tips of kijk in een spreekwoordenboek.

1. Je ouders zeggen tegen je dat je minder op je mobieltje moet zitten. Maar zelf zitten ze er ook de hele tijd mee in hun hand. Dan kan je zeggen: **Ha de pot verwijt de ketel dat hij zwart ziet!**
2. Je wilt graag naar de film en vraagt aan je moeder of het mag. Zij zegt: 'Van mij wel, maar vraag het ook maar aan je vader.' Je appt je vader en die appt terug: 'Vraag het maar aan je moeder.' Dan kan je zeggen: **Jullie sturen me van het kastje naar de muur!**
3. Je zit te leren voor een proefwerk. Je hebt je lesboek doorgenomen, een samenvatting gemaakt, een filmpje op YouTube bekeken en aantekeningen van een klasgenoot gekregen. Nu heb je zoveel informatie dat je niet meer weet wat echt belangrijk is. Dan kun je zeggen: **Ik zie door de bomen het bos niet meer.**
4. Je bent bezig met een schrijfofdracht voor Nederlands, maar het lukt niet zo goed en je maakt veel fouten. Je blijft oefenen en verbetert je tekst. Na een tijdje gaat het steeds beter. Dan kan je zeggen: **Oefening baart kunst.**

Maak een 2.0-versie van het spreekwoord! Voorbeeld:

Spreekwoord origineel	De beste stuurliu staan aan wal
Betekenis	Mensen die bepaald werk niet zelf hoeven te doen, denken vaak wel heel goed te weten hoe het moet.
Spreekwoord versie 2.0	De beste tiktokkers vind je in de comments.

Spreekwoord origineel	
Betekenis	
Spreekwoord versie 2.0	
Wat heb je aan het spreekwoord veranderd en waarom?	

Schrijf je nieuwe spreekwoord op het tegeltje. Knip het uit en misschien mag je jouw tegeltje wel in de klas ophangen?

